

Toate aceste întâmplări au tâlcul lor, care momentan îmi scapă. Toate împreună îmi dau un sentiment de neliniște, care mă îndepărtează de contemplarea neutră, atât de necesară în această etapă exploratorie. Simt că împrejurările mă împing către altceva, către acțiune, însă, potrivit teoriei mele, este prea devreme pentru asta. Pentru o secundă, m-am gândit că femeia m-a mințit. Că solicitarea mea era înregistrată, dar nu avea chef să caute răspunsul, însă reacția ei de la sfârșit m-a convins de nevinovăția ei. Cu siguranță, nu-mi văzuse numele în catastif, altminteri ar fi reacționat, surprinsă, mai devreme. Suspecte mi se par și absența femeii în vârstă, ca și liniștea de cavou din întreaga primărie, unde nu se auzea decât foșnetul minții puse la uscat. Femeia frumoasă poate nici nu existase. Oricum, nu avea ce căuta într-un asemenea loc, nu cadra cu contextul, iar dacă ai fi povestit cuiva întâmplarea, nu te-ar fi crezut. Pe de altă parte, cred că e foarte periculos să te dedai jocurilor de genul „poate nu a fost adevărat“. Așadar, da, cu certitudine, femeia frumoasă a existat. Altminteri înnebunim. Iar dacă ea a existat, cererea mea a dispărut; fără a stabili o consecuție cauzală între fapte.

Nu pot să nu realizez legătura cu reacția, mult mai ponderată, e drept, a mamaiei Ortansa, când am făcut prezentările. Deși totul s-a întâmplat destul de rapid, eu țin să disting două momente succesive, fiecare cu logica lui. După ce mamaia Ortansa și-a spus numele întreg, am ridicat palma cu degetele rășchirate și am zis relaxat: eu sunt Sebastian. N-am avut nicio secundă intenția să fiu nepolitic, am făcut totul din reflex. Sebastian și mai cum? a întrebat ea, didactic. Acum îmi dau seama că așa proceda cu copiii la școală când îi învăța să se poarte frumos. Dar cred că dincolo de politețe se ascunde o logică mai adâncă. În comunitățile tradiționale sunt

foarte importante neamul, familia din care vii, numele ei bun. E și o chestiune de prestigiu, dar și de recomandare, de predictabilitate. Dacă ești un necunoscut ca individ, apartenența la un anumit neam garantează pentru tine: ești de caracter, harnic, gospodar sau, dimpotrivă, soi rău ori neam prost. Oamenii vor să știe din prima cu cine au de-a face, de aceea au nevoie de criterii de încadrare, de evaluare. Numele de familie divulgă neamul din care te tragi, iar celălalt își poate face o părere orientativă despre tine, chiar dacă sumară. De aceea numele este obligatoriu în prezentare. La sat, Sebastian nu înseamnă nimic pentru nimeni, abia după ce îți declini apartenența de sânge ești identificat și poți deveni partener de dialog. Sebastian și mai cum? În locul de unde vin, nu te-ar întreba nimeni asta. Nimănui nu i-ar trece prin cap că numele de familie poate fi important. Au și ei nevoie să te evalueze, să-ți anticipeze comportamentul, dar interpretează alte semne: cum te îmbraci și cum dai mâna, ce țigări fumezi și ce muzică ascuți sau poate culoarea ochilor și zodia. Neamul își pierde relevanța în favoarea comportamentului și a psihologiei. E un alt sens al cuvântului „dezrădăcinat“. Nu te mai judecă nimeni după rădăcini. Noile rădăcini sunt stilurile de viață. Așa se transformă omul nonstatistic, prețuit după originea de neam, în individ statistic, liber ca un atom dislocat. Genealogia lasă loc birocrăției, logica istorică face loc logicii numerelor mari. Masele și anonimatul înlocuiesc obositoarele saluturi rurale. Este momentul în care puterea descoperă virtuțile de control social ale statisticii, iar marii producători virtuțile de control asupra gusturilor. Birocrația și publicitatea sunt pilonii noii ordini sociale. Exagerez, desigur, dar reveria analitică îmi permite asta. În același timp, se mai întâmplă un lucru interesant: discriminarea socială

și etnică face loc discriminării fundamentate statistic. Nu mai spunem că negrii și țigani fură, ci că incidența furturilor în rândul populației de culoare are o frecvență net mai mare decât în rest, deci factorii de risc sunt mult mai mari. Totul este științific, totul este cu mânuși. Nu cred că întoarcerea la modul de viață rural este o soluție, ci doar transparentizarea noilor mecanisme ale puterii. Pentru asta avem nevoie de epistemologii alternative.

— Sebastian Aanei, i-am spus eu.

Aici începe al doilea moment.

— Sebastian Aanei? a repetat ea, surprinsă, dar calmă.

— Exact! am răspuns cu o siguranță care vine din politețe, cu toate că inflexiunea vocii ei m-a derutat.

— Fix ca pe fostul nostru primar. Sunteți rudă cu el?

A fost rândul meu să fiu luat prin surprindere. Mi-am mascat ezitarea cu un zâmbet, după care inspirația mi-a șoptit în timpan:

— Dacă aș fi fost rudă cu el, aș fi locuit la dumneavoastră?

Cred că mamaia Ortansa a rămas destul de mult timp suspicioasă, până să se lămurească de nevinovăția mea, ca să o numesc așa. Atunci mi-a fost limpede că, pentru păstrarea neutralității, nu trebuie să mă apropiu de acel om. El îmi putea fi de mare ajutor în elucidarea propriei mele istorii, însă nu de la început. Pe măsură ce am aflat mai multe despre el, m-am convins că luasem o decizie înțeleaptă. De altminteri, în profund consens cu metodologia la care lucrez. Sebastian Aanei, fostul primar, avea deopotrivă susținători împătimiți și detractori feroce, exact opusul neutralității. De oricare parte m-aș fi plasat sau aș fi fost perceput, mi-ar fi fost deformată cunoașterea realității, atât prin prisma propriilor sentimente, cât și a interacțiunii cu ceilalți. Am

apreciat mult discreția mamaiei Ortansa de a nu trâmbița în sat numele meu, dar acum, după întâmplarea de la primărie, îmi dau seama că situația nu va dura prea mult.

Privilegiul neutralității se apropie de sfârșit, ceea ce va fi o provocare, nedorită deocamdată, pentru sistemul meu de concepte. Ar fi o soluție să apelez la consiliul personal și prin el la Biroul Central, dar aș considera asta o înfrângere. Oricum, coincidența de nume, dincolo de faptul că mi-a sporit încrederea în specialiștii noștri și m-a enervat, m-a pus pe gânduri. Nu e doar o scurtătură către explorarea istoriei personale în paralel cu cea a comunității, ci tâlcul e mai ascuns. Nu-l deslușesc, dar îl presimt. Asta să fie celebra intuiție de care vorbesc marii cercetători? Dacă da, cum poate fi ea transformată în instrument de investigație? Ce legătură există între ea și pâlpâiri? Întâmplarea de la primărie nu doar că amenință să-mi schimbe în mod radical planurile, dar deschide noi piste de reflecție, pentru care sper să am timpul pe care îl merită. În definitiv, întâmplările exterioare sunt doar o treime din realitate, urmează reflecția interioară și cunoașterea. Ultimele două sunt deopotrivă imaginație, reverie și inteligență. De aceea mă feresc de acțiunea pură, fiindcă schematizează realitatea, este partea vizibilă a aisbergului. Să intervii în ordinea exterioară și vizibilă este tentația oricărui novice, însă mișcările tectonice nu acolo se produc. Pe mine mă atrag profunzimile, cu rădăcini în versiunile alternative. Cred din ce în ce mai mult în importanța de neconturat a pâlpâirilor.

Desigur, l-am urmărit de la distanță, variantă a observației cu coada ochiului. Coincidența de nume e un nod gordian, pe care n-a venit timpul să-l tai. Stau departe încă de la început și-l studiez oblic, astfel încât

am putut afla destule lucruri. Oricum, informațiile sunt mult mai fiabile decât dacă m-aș fi izbit frontal, mânat de nerăbdare. Singurul defect al observației oblice pe termen lung este slăbirea motivației. Urmată de autoînșelarea că de fapt ceea ce urmăreai nici nu era așa de important. Lucrurile astea se întâmplă matematic. În fine, legat de vechiul primar, n-am înțeles niciodată de ce-l poreclesc Polovăț. Mamaia Ortansa pretinde că a venit cu tot cu poreclă, pe vremuri, când era tânăr, căci nu e de prin părțile locului. La mijlocul anilor '60, după moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, partidul l-a adus de pe alte meleaguri și l-a pus primar. Era tânăr, tras prin inel, purta șapcă și fuma. Nu cunoștea pe nimeni și nu era foarte prietenos. Avea ceva de orășean în atitudine, dar și aroganța celui care știe că are în spate autoritatea unui sistem atotputernic. La 30 de ani, te îmbeți repede cu licoarea puterii, încă nu-i știi reacțiile adverse, ca la medicamente. Nu venise pentru mult timp, dar a rămas pentru toată viața. A început să se împrietenească cu satul după ce s-a căsătorit cu Profira, învățătoarea care-i căzuse cu tronc. A fost cel mai longeviv primar din câți a consemnat istoria pe o arie destul de extinsă. După mai mult de 30 de ani de domnie, revoluția l-a prins tot în fotoliul de primar. Deja era grizonant, cureaua îi strunea pânțele, purta costume lărgite în coate și la genunchi, avea fața congestionată. Purta pălărie. În decembrie '89, când a simțit unda de revoltă care agita spiritele, și-a luat concediu medical, a înșfăcat-o pe Profira, fire comodă, care nu vedea de ce trebuie să plece intempestiv la drum, a urcat în Dacia lor vișinie și dus a fost. Cunoștea multă lume în țară, de la directori de fabrici sau combinate la președinți de CAP-uri, de la responsabili de hoteluri și restaurante la mahări din miliție sau Securitate, dar a

ales să se îndrepte undeva spre sud, la niște rude îndepărtate pe care le descoperise târziu. Un fel de nepot de la văr era maistru într-un orașel nu departe de Dunăre și avea o casă încăpătoare. Mai ajunsese la el pentru pescuit, într-un concediu. Îi fusese simpatic, îi amintea de propria lui tinerețe și, de aceea, îi trimitea pachete cu de-ale gurii, mai ales în preajma sărbătorilor. Era greu pe atunci cu zahărul, uleiul, untul, carnea sau chiar hârtia igienică. Să-i punem și de-ale fundului, nu numai de-ale gurii era gluma lui preferată când porunca să fie îndesate în sacoșe și hârtie igienică plus cutii de detergent. De la primărie și de la școală rămânea destul. Îl trimitea pe șoferul de la Gostat să ducă totul, fiindcă era sprintar și îi plăcea să șofeze. Cum benzina era pe sponci, abia aștepta un drum lung ca să apese pedala până la fund fără să se gândească la rezervor. Nepotul îi trimitea câțiva peștani, pe măsura genților frigorifice de voiaj. Spre el a ales să se îndrepte atunci când a mirosit zăvera. I-a deschis ochii un cunoscut de la Securitate, care venea adesea după miei, brânză sau carne de porc, după sezon. L-a tras într-o parte și, între patru ochi, l-a avertizat șoptit: se întâmplă lucruri grave, nu se știe cum se va termina, dacă are cum, să se îmbolnăvească, s-o facă acum, cât se mai poate, în câteva zile va fi prea târziu, vor fi consemnați. Dincolo de cuvinte, vocea îi transmitea îngrijorare. Omul, de obicei sigur pe el, mirosea acum a transpirație. A ezitat până a auzit primele vești la Europa Liberă, după care n-a mai stat pe gânduri. A umplut portbagajul cu de toate, a încuiat ușile la casă, a lăsat animalele în seama lui Paulică și a plecat, deși urma Crăciunul. Satul dormea liniștit. Profira a crezut că a înnebunit, dar l-a urmat. Revoluția l-a prins nițel mahmur, cam chefuisse cu nepotul în noaptea dinainte. O bună bucată de noapte i-a